

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

№ 6, 2016

УДК 338.246.027

*О. В. Овсієнко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків*

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ МЕТОДИ ПІДТРИМКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ КАМПАНІЇ ПІДВИЩЕННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ В УКРАЇНІ

*О. V. Ovsiienko,
Candidate of economic sciences, docent, associate professor of Economic Theory Department,
Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv*

ECONOMIC AND LEGAL METHODS OF SUPPORT NATIONAL CAMPAIGN OF ENERGY EFFICIENCY RISE IN UKRAINE

Статтю присвячено аналізу економіко-правових методів підтримки національної кампанії підвищення енергоефективності в Україні. Серед найбільш значущих методів виділено: лібералізацію вітчизняних енергетичних ринків та перехід до ринкового механізму ціноутворення на паливно-енергетичні ресурси, що має сприяти створенню довгострокових стимулів раціонального енергоспоживання та підвищити економічну зацікавленість у реалізації енергоефективних проектів; правове упорядкування механізму енергосервісних контрактів, покликане створити джерела інвестицій в енергоефективні проекти на початковому, довірничому етапі; запровадження податкових та кредитних пільг, спрямованих на здешевлення енергоощадних технологій. Обґрунтовано напрямками удосконалення економіко-правових методів підтримки національної кампанії підвищення енергоефективності в Україні на сучасному етапі, а саме: подальша нормативна регламентація механізму енергосервісних контрактів у частині податкового обліку витрат на оплату енергосервісних послуг; усунення асиметрії у доступі до податкових пільг суб'єктам господарювання, діяльність яких сприяє підвищенню енергоефективності; активізація роз'яснювальної роботи стосовно механізмів фінансової підтримки енергоефективних проектів.

The article is devoted to the analysis of economic and legal methods of support national campaign of energy efficiency rise in Ukraine. The most significant methods are selected. Among them are: liberalization of national energy markets and transition to market pricing mechanism for fuel and energy resources, that should contribute to the creation of long-term incentives for sustainable consumption and increase economic interest in energy efficiency projects; legal mechanism for streamlining energy service contracts is intended to create a

source of investment in energy efficiency projects at an early, pre-production stage; introduction of tax and credit benefits designed to reduce the cost of energy-saving technologies.

Directions of economic and legal methods of support national campaign of energy efficiency rise in Ukraine improvement have been grounded. Among them are: further regulatory mechanism of energy service contracts in terms of tax accounting costs for ESCO services; eliminating asymmetries in access to tax incentives to business entities whose activity contributes to energy efficiency; activation outreach regarding mechanisms of financial support energy efficiency projects.

Ключові слова: енергоефективність, енергозбереження, енергоспоживання, економіко-правові методи державного регулювання, енергосервісні послуги.

Keywords: energy efficiency, energy conservation, energy, economic and legal methods of state regulation, ESCO services.

Постановка проблеми. Набувши статусу договірної сторони Енергетичного Співтовариства, Україна прийняла певні зобов'язання щодо скорочення енергоспоживання [1, стаття 4]. Зокрема, очікується, що здійснення заходів з впровадження Національного плану дій з енергоефективності дасть можливість скоротити на 9 % внутрішнє енергоспоживання відносно його середнього рівня за 2005-2009 рр. вже у 2020 р. Але виконання цього завдання пов'язано, по-перше, з наявністю у суб'єктів економіки достатніх ринкових стимулів, по-друге, вимагає залучення значних за обсягами фінансових ресурсів. Це актуалізує питання про створення сприятливого для реалізації Національної програми енергоефективності інституціонального середовища, зокрема шляхом впровадження дієвих економіко-правових методів підтримки проектів з раціонального енергоспоживання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми реалізації національної політики енергоефективності активно висвітлюються у вітчизняному науковому дискурсі [2-5]. Зокрема, В. Ліром досліджено механізми управління енергоспоживанням [2], О. Суходолею – механізми спільного фінансування енергоефективних проектів [3]. У роботах Ю. Костіна [4], К. Ушаповського [4; 7], С. Пономарьова [5], О. Суходолі [6] визначено вади енергоринку, які дестимулюють капіталовкладення в енергозбереження. Разом з тим економіко-правові методи формування сприятливого для підвищення енергоефективності національної економіки інституціонального середовища залишаються недостатньо дослідженими.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз економіко-правових методів державної підтримки енергоефективних проектів, виявлення вад в інституціональному середовищі реалізації Національної програми енергоефективності в Україні, обґрунтування рекомендацій щодо їх усунення.

Виклад основного матеріалу. Україна має значний потенціал раціоналізації енергоспоживання майже в усіх секторах економіки. З оцінками, наведеними у Національному плані дій з енергоефективності [8], в результаті реалізації Плану внутрішнє енергоспоживання у країні до 2020 р. має скоротитися на 6501 тис. т н. е. або на 9 % відносно його середнього рівня за 2005-2009 рр. (табл. 1).

Таблиця 1.

Результати виконання Національного плану дій з енергоефективності на період до 2020 р. [8, с. 23]

Сектори – кінцеві споживачі енергії	Загальний обсяг скорочення енергоспоживання до 2020 р. відносно середнього рівня споживання 2005-2009 рр.	Частка у структурі очікуваних результатів,
	тис. т н. е.	%
Побутовий сектор	3226	49,6
Промисловість	1610	24,8
Сфера послуг	1041	16,0
Транспорт	624	9,6
Разом	6501	100

Успішність національної кампанії енергоефективності залежить насамперед від того, наскільки вдасться створити сприятливе для раціоналізації енергоспоживання інституціональне середовище. Адже зниження енергоємності українського ВВП (2005 – 2009 рр.) було «зумовлене особливостями методології розрахунку ВВП, демографічною ситуацією та вигідною зовнішньою кон'юнктурою для експортоорієнтованих економік», тобто «не може вважатися виключно результатом осмисленої державної політики» [8, с. 15].

Серед економіко-правових методів підтримки національної кампанії енергоефективності, на нашу думку, найбільш значущими є такі:

1. *Лібералізація вітчизняних енергетичних ринків та перехід до ринкового механізму ціноутворення на паливно-енергетичні ресурси.* Лібералізація вітчизняних енергетичних ринків зумовила зміни у характері внутрішнього ціноутворення на енергоносії. Найбільш значними з них стали: поступова ліквідація перехресного субсидіювання, як соціального (штучна підтримка занижених цін для населення та об'єктів комунальної енергетики за рахунок промислових споживачів), так і міжгалузевого (припинення практики встановлення тарифів на різному для різних галузей рівні), спроби усунення структурних перекосів у ціноутворенні на первинні та вторинні енергоресурси. Незважаючи на вкрай небезпечні соціальні наслідки ліквідації перехресного субсидіювання, цей процес може активізувати національну кампанію енергоефективності, насамперед у побутовому секторі, де сконцентровано найбільший потенціал енергозбереження. Адже суттєве зростання цін на паливно-енергетичні ресурси для домогосподарств здатне змінити тип господарської поведінки: посилити економічну мотивацію щодо встановлення приборів обліку, теплоізоляції житла, переходу на енергоефективні стандарти енергоспоживання.

Проте у побутовому секторі формальна ліквідація цінових диспаратів не означатиме автоматичного вирівнювання ринкового середовища. Власники потужностей і у хімічній, і у металургійній промисловості намагаються у будь-який спосіб зберегти особливі умови ціноутворення на енергоносії, зокрема природний газ. Прикладом може служити створення вертикально інтегрованого холдингу «Укрнафти» (контрольний пакет якої належить державі) та «ДніпроАзоту» (останній було передано «Укрнафті» в оренду), що дозволяло реалізовувати природний газ українського видобутку як такий, що використовується для власних потреб [9]. Результатом подібних схем, на нашу думку, є демотивація підвищення енергоефективності.

У цілому лібералізація вітчизняного енергоринку та імплементація вимог Третього енергетичного пакету ЄС є одним з важливих інструментів вирівнювання асиметрії ринку та відновлення рівності у реалізації соціально-економічних прав його суб'єктів [5, с. 29; 7, с. 25]. Адже у новій, конкурентній моделі ринку його учасники мають право вільно обирати контрагентів за двосторонніми договорами, укладати ці договори у довільній формі та на умовах, що визначаються домовленістю сторін. Це посилює взаємну відповідальність суб'єктів ринку у частині забезпечення надійності та безперервності енергопостачання, адекватності ціноутворення, своєчасності розрахунків за спожиті енергоносії.

Серед ризиків лібералізації, що можуть негативно позначитися на перспективах впровадження заходів з підвищення енергоефективності, слід вказати на законодавче обмеження термінів двосторонніх угод. Так, у [10] на ринку електроенергії до кінця 2020 р. термін двосторонніх договорів не може перевищувати один рік. Такі обмеження значно ускладнюють планування енергозберігаючих заходів, особливо тих, що пов'язані зі значними за обсягами капіталовкладеннями.

2. *Правове упорядкування механізму енергосервісних контрактів.* Найбільш активно цей процес відбувається щодо об'єктів державної та комунальної власності [11; 12]. Очікується, що завдяки укладенню енергосервісних договорів відносно бюджетних установ сфери послуг буде досягнуто щорічне скорочення енергоспоживання обсягом 99-374 тис. т н. е. протягом 2014-2020 рр. [8, с. 40]. В результаті укладення енергосервісного договору між розпорядником бюджетних коштів, в оперативному управлінні або господарському віданні якого перебуває об'єкт, щодо якого здійснюється закупівля енергосервісу, та енергосервісною компанією, остання має провести обстеження, вимірювання і на основі цього надати інформацію щодо поточного стану енергосистем підприємства [12]. Після аналізу справ розробляються можливі заходи з енергозбереження для підприємства, проводиться економічний аналіз можливих ризиків. Оплата послуг енергосервісних компаній здійснюється виключно в грошовій формі за рахунок досягнутого в результаті здійснення енергосервісу скорочення споживання та/або витрат на оплату паливно-енергетичних ресурсів та/або житлово-комунальних послуг порівняно із споживанням (витратами) за відсутності таких заходів. Щорічні платежі виконавцю енергосервісу мають становити не менше 80 % та не більше 90 % суми щорічного скорочення витрат замовника. Строк дії енергосервісного договору не може перевищувати 10 років [11, ст. 5].

Нажалі нормативна регламентація впровадження енергосервісних контрактів все ще недостатня: відповідні зміни внесені у Бюджетний кодекс України (тобто регламентується порядок укладання та виконання контрактів, коли замовником виступає бюджетна установа [13]), але питання податкового обліку витрат на оплату енергосервісних послуг залишаються неупорядкованими. Це значно гальмує розвиток енергосервісу поза бюджетною сферою, наприклад, під час для реалізації програм енергозбереження

на промислових підприємствах.

3. *Запровадження податкових та кредитних пільг, спрямованих на здешевлення енергоощадних технологій.*

Надання податкових пільг суб'єктам господарювання, діяльність яких сприяє підвищенню енергоефективності, здійснюється у формі:

- звільнення від оподаткування 80 % прибутку, отриманого від продажу на території України енергоефективного обладнання, матеріалів, виробів власного виробництва, які забезпечують раціональне використання енергоносіїв або використовуються в альтернативній енергетиці [14, ст. 158.1];

- звільнення від оподаткування 50 % прибутків, отриманого від здійснення енергоефективних заходів. Умовою надання пільги є участь у галузевих програмах енергозбереження [14, ст. 158.2];

- звільнення від митних зборів операцій із ввезення енергозберігаючого обладнання та матеріалів [14, ст. 197.16.2.3], устаткування та приладів, які працюють на відновлювальних джерелах енергії або використовуються в альтернативній енергетиці [14, ст. 197.16.1].

До переваг визначених Податковим кодексом методів стимулювання енергоефективності можна віднести тимчасовий характер надання пільг по нормам ст. 158.1, 158.2 – 5 років з моменту отримання першого прибутку, жорсткі обмеження на цільове використання коштів, вивільнених у зв'язку з отриманням податкової пільги (можуть бути спрямовані виключно на збільшення обсягів виробництва). Разом з тим у механізмі надання податкових пільг існують і певні недоліки, серед яких, на нашу думку, можна виділити такі:

- асиметрія у доступі до пільг. Так, обов'язковою умовою надання пільги є участь у галузевих програмах із енергоефективності та обов'язкова державна експертиза, що стає підставою внесення підприємства до спеціального Держреєстру, який ведеться уповноваженим органом (Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України). Вирівнювання асиметрії, усунення надмірної бюрократизації процесу можливо за умов чіткішого інституціонального упорядкування. Умовою отримання пільги мало б виступати додержання прогресивних стандартів енергоспоживання, а не факт участі у галузевих програмах;

- можливості використання пільг як засобу ухилення від оподаткування. Відомо, що звільнення від імпортного мита значно підвищує доцільність використання офшорної імпортної схеми: ввезення обладнання за завищеними цінами з метою штучного збільшення собівартості та зменшення бази оподаткування. Відбувається подвійне ухилення – і від мита, і від податку на прибуток.

Також зазначимо, що податкові пільги надаються за результатами виконання енергозберігаючих проектів, що не вирішує питання про формування фінансових джерел інвестицій на початковому, довиробничому етапі.

Кредитні пільги, спрямовані на здешевлення енергоощадних технологій, надаються шляхом:

- надання державними банками суб'єктам господарювання пільгових кредитів за рахунок коштів, що передбачаються в державному бюджеті для реалізації інвестиційних проектів з впровадження енергозберігаючих технологій та технологій з виробництва альтернативних джерел палива. Процедура отримання пільгових кредитів визначена у [15]. Вартість проекту має становити не менше 100 тис. грн. Проте за погодженням з розпорядником банки можуть кредитувати проекти меншої вартості. Строк кредиту не може перевищувати 3 років, але як виняток, може бути подовжений на 1 рік. Плата за використання бюджетних коштів для пільгового кредитування встановлюється на рівні 6 % річних. Плата за користування пільговими кредитами встановлюється на рівні, що не перевищує 10 % річних. Банк не має права стягувати будь-які комісійні, пов'язані з наданням та обслуговуванням пільгових кредитів. Умовою надання кредиту є позитивний висновок Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України про відповідність проекту пріоритетним напрямкам енергозбереження. Термін підготовки висновку – 14 днів;

- відшкодування за рахунок коштів державного бюджету частини тіла кредиту, залученого на придбання енергоефективного обладнання та/ або матеріалів населенням, об'єднаннями співвласників багатоквартирних будинків, житлово-будівельних кооперативів [16]. Відшкодування позичальнику частини суми кредиту проводиться одноразово в таких розмірах: 20, 30 або 40 % суми кредиту залежно від змісту здійснених заходів. Експрес-моніторинг, здійснений Держенергоефективності у IV кварталі 2014 р., засвідчив наявність значного позитивного соціально-економічного ефекту від надання кредитних пільг: кожна гривня видатків державного бюджету залучає 5,15 грн. кредитних ресурсів для населення, а також сприяє надходженню у бюджет 0,86 грн., у вигляді ПДВ [17, с. 1].

Суттєвими ризиками у реалізації кредитної програми здешевлення енергоощадних технологій є недостатня обізнаність населення та низький рівень довіри до банківського сектору, а також залежність від бюджетного фінансування.

Висновки. Національна кампанія підвищення енергоефективності значно активізувалася з набуттям Україною статусу договірної сторони Енергетичного Співтовариства, який накладає на країну певні зобов'язання щодо скорочення енергоспоживання. Реалізація цих зобов'язань потребує значних зусиль щодо створення сприятливого для підвищення енергоефективності інституціонального середовища, у тому числі засобами державного регулювання.

Серед економіко-правових методів підтримки національної кампанії енергоефективності, на нашу думку, найбільш значущими є: лібералізація вітчизняних енергетичних ринків та перехід до ринкового механізму ціноутворення на паливно-енергетичні ресурси, що має сприяти створенню довгострокових стимулів раціонального енергоспоживання та підвищити економічну зацікавленість у реалізації енергоефективних проектів; правове упорядкування механізму енергосервісних контрактів, покликане

створити джерела інвестицій в енергоефективні проекти на початковому, до виробничому етапі; запровадження податкових та кредитних пільг, спрямованих на здешевлення енергоощадних технологій.

Основними напрямками удосконалення економіко-правових методів підтримки енергоощадних проектів, спрямованими на усунення вад в інституціональному середовищі реалізації Національної програми енергоефективності в Україні, на сучасному етапі є: подальша нормативна регламентація механізму енергосервісних контрактів у частині податкового обліку витрат на оплату енергосервісних послуг; усунення асиметрії у доступі до податкових пільг суб'єктам господарювання, діяльність яких сприяє підвищенню енергоефективності; активізація інформаційної та роз'яснювальної роботи стосовно механізмів державної підтримки енергоефективних проектів. З огляду на це подальші дослідження державної політики енергоефективності доцільно спрямувати на пошук економіко-правових механізмів гармонізації приватних та суспільних інтересів у сфері енергозбереження та поновлення взаємної довіри між суспільством, владою та бізнесом у процесі реалізації національних економічних реформ.

Література.

1. Directive 2006/32/EC of the European parliament and of the Council of 5 April 2006 on energy end-use efficiency and energy services and repealing Council Directive 93/76/EEC [Online] // Official Journal of the European Union. – 27.4.2006. – Available at : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006L0032&from=EN>.
2. Лір, В. Ефект рикошету, або як уникнути кризи неплатежів в енергетиці України [Електронний ресурс] / В. Лір // Дзеркало тижня. – 30 січня 2015 р. – Режим доступу : http://gazeta.dt.ua/energy_market/efekt-rikoshetu-abo-yak-uniknuti-krizi-neplatezhiv-v-energetici-ukrayini-.html.
3. Суходоля, О. М. Енергоефективність національної економіки: методологія дослідження та механізми реалізації [Текст] : монографія / О. М. Суходоля. – К. : НАДУ, 2006. – 400 с.
4. Ущатовський, К. В. Проблеми енергозбереження [Текст] : монографія / К. В. Ущатовський, А. Ю. Пустовой, Ю. Д. Костін. – Х. : ООО «Компанія СМІТ», 2015. – 264 с.
5. Пономарьов, С. В. Особливості інституціоналізації українського енергоринку та їх вплив на цінову політику паливно-енергетичних підприємств [Текст] / С. В. Пономарьов // Энергосбережение. Энергетика. Энергоаудит. – 2013. – № 11. – С. 28–35.
6. Суходоля, О. М. Досвід реформування ринку електричної енергії в Україні [Текст] / О. М. Суходоля // Стратегічні пріоритети. – 2014. – № 1. – С. 59–68.
7. Ущатовський, К. В. Інституціональне середовище корпоративних взаємодій у вітчизняній електроенергетиці [Електронний ресурс] / К. В. Ущатовський // Економіка: реалії часу. – 2014. – № 5. – С. 24-29. – Режим доступу : <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/No5/24-29.pdf>.
8. Ропорядження КМУ «Про затвердження Національного плану дій з енергоефективності на період до 2020 р.» від 25.11.2015 № 1228-р [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/file/text/40/f450549n7.zip>.
9. Воронцов, І. Коломойський претендує на надприбутки [Електронний ресурс] / І. Воронцов. – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua/~2/0/all/2012/01/19/266326>.
10. Проект Закону України «Про ринок електричної енергії України» [Електронний ресурс] / Міністерство енергетики та вугільної промисловості України. – Режим доступу : <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245044194>.
11. Закон України «Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/327-19>.
12. Постанова КМУ «Про затвердження Примірнього енергосервісного договору» від 21.10.2015 №845 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/845-2015-п>.
13. Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/328-19>.
14. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
15. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку надання пільгових кредитів для реалізації інвестиційних проектів впровадження енергозберігаючих технологій та технологій з виробництва альтернативних джерел палива» від 18.05.2006 №695 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/695-2006-п>.
16. Постанова КМУ «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 1 березня 2010 р. № 243 і від 17 жовтня 2011 р. № 1056» від 08.04.2015 № 231 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/231-2015-п/page>.
17. Звіт про результати виконання Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива у

References.

1. The European parliament (2006), “Directive 2006/32/EC of the European parliament and of the Council of 5 April 2006 on energy end-use efficiency and energy services and repealing Council Directive 93/76/EEC”, available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006L0032&from=EN> (Accessed 7 June 2016).
2. Lir, V. (2015), “Ricochet effect or how to avoid payments crisis in the energy sector Ukraine”, Dzerkalo tyzhnia [Online], 30 sichnia 2015 r., available at: http://gazeta.dt.ua/energy_market/efekt-rikoshetu-abo-yak-uniknuti-krizi-neplatezhiv-v-energetici-ukrayini-.html (Accessed 7 June 2016).
3. Sukhodolia, O. M. (2006), Enerhoefektyvnist' natsional'noi ekonomiky: metodolohiia doslidzhennia ta mekhanizmy realizatsii [Energy efficiency of the national economy: research methodology and mechanisms for implementation], NADU, Kyiv, Ukraine.
4. Uschapovskiy, K. V. Pustovoj, A. Yu. and Kostin Yu. D. (2015), Problemy enerhozberezhennia [Problems of energysaving], ООО “Kompaniia SMIT”, Kharkiv, Ukraine.
5. Ponomar'ov, S. V. (2013), “Features of institutionalization of Ukrainian energy market and its impact on pricing of energy companies”, Enerhosberezhennya. Enerhetyka. Enerhoaudyt, vol. 11, pp. 28–35.
6. Sukhodolia, O. M. (2014), “The experience of reforming the electricity market in Ukraine”, Stratehichni priorityty, vol. 1, pp. 59–68.
7. Uschapovskiy, K. V. (2014) “Institutional corporate environment interactions in the domestic power industry”, Ekonomika: realii chasu, [Online], vol. 5, available at: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/No5/24-29.pdf> (Accessed 7 June 2016).
8. Cabinet of Ministers of Ukraine (2012), “Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine ” On approval of the National Action Plan for Energy Efficiency for the period until 2020”, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/file/text/40/f450549n7.zip> (Accessed 7 June 2016).
9. Vorontsov, I. (2012), “Kolomoisky claims to excess profits”, News.finance.ua [Online], 19 sichnia 2012 r., available at: <http://news.finance.ua/ua/~2/0/all/2012/01/19/266326> (Accessed 7 June 2016).
10. Ministry of Energy and Coal Industry of Ukraine (2015), The draft Law of Ukraine “On the market of electric power in Ukraine”, available at: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/publish/article?art_id=244916023 (Accessed 7 June 2016).
11. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine “On the introduction of new investment opportunities, guaranteeing the rights and interests of businesses to conduct large-scale modernization of energy”, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/327-19> (Accessed 7 June 2016).
12. Cabinet of Ministers of Ukraine (2015), “Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine ” On approval of the Model energy service contract”, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/845-2015-p> (Accessed 7 June 2016).
13. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine “On Amendments to the Budget Code of Ukraine on introduction of new investment opportunities, guaranteeing the rights and legitimate interests of businesses to conduct large-scale modernization of energy”, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/328-19> (Accessed 7 June 2016).
14. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), “Tax Code of Ukraine”, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (Accessed 7 June 2016).
15. Cabinet of Ministers of Ukraine (2006), “Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine ” On approval of the provision of soft loans for investment projects on energy saving technologies and technologies for the production of alternative fuel sources”, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/695-2006-p> (Accessed 7 June 2016).
16. Cabinet of Ministers of Ukraine (2015), “Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine ” On Amendments to the Cabinet of Ministers of Ukraine from March 1, 2010 r., And number 243 of 17 October 2011 r. Number 1056”, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/231-2015-p/page> (Accessed 7 June 2016).
17. State Agency on Energy Efficiency and Energy Saving of Ukraine (2015), “Report on the results of the State Target Economic energy efficiency programs and development of energy production from renewable energy sources and alternative fuels in 2014”, available at: http://sae.gov.ua/sites/default/files/Zvit_Program14.zip (Accessed 7 June 2016).

Стаття надійшла до редакції 08.06.2016 р.